

Civilizacija v južnih državah v pravi luči.

Na zapadu dobe zvezni mornariški arzenal.

OLJUV V ROKAH PRAVICE. — DINAMITARDOM JE PONESREČILO DELO. — NEKATERE LJUDI KASTONJ IČON PAMET. — VAŽNA IZNAJDBA ZA ODKRIVANJE RAZPOK V TRACNICAH. — KARANTENSKA PREISKAVA V PITTSBURGHU. — NAROČILA ZA FRANCIJO. — V OKOLIŠU PITTSBURGA ZGRADNO NOVO TOVARNO. — LJUDSTVO ZAHTeva NOV MOST. — SVETI MOŽ NE PRIVOSI DE-LAVCEM PIVA.

Rockefeller ima radodarno srce za divjake.

New York, 22. avgusta. — Nova stavka cestnoželjeznih uslužbenec je odvrnena; med zastopniki uslužbenec in kompanij je prišlo sporazuma.

Gainesville, Fla., 21. avgusta. — Divjaki, ki sicer trdijo, da so izobraženi ljudje, so priredili zopet njihov autodafe, ker je neki Bo-Long, zamorec vstrelil konabliera S. G. Wynna in obstrlel dr. L. G. Harrisa.

Rice, Tex., 21. avgusta. — Dral je tukaj obesila Ed Langs, za-oreca, na brozjavni drog. Osumen je bil, da je napadel belopolitnega dekleta.

Washington, D. C. 21. avg. — V zgradbi velike zvezne ladjedelnice, v kateri bodo gradili oklopnjače, torpedovke in poplajče zgradbe v Puget Soundu pacifičnega obrežja. Na pacifičnem obrežju so izgubili boj, da reka Columbia služila za oploje torpedovkam in potapljanju. Zvezne ladjedelnice za oploje so določene tudi za Boston, Philadelphijo in Norfolk.

Indianapolis, Ind., 21. avgusta. — Tukaj so aretirali 56letnega D. Heelera, ker ga zahtevajo oblasti v Hardeyju, Neb. radi goljuje.

New York, 21. avgusta. — Rockefeller je odprl svojo "radodarno roko" — ne za delavce, ampak za divjake na Filipinskem otoku. Dal je \$200,000, da bodo civilizirali Morote.

Pittsburgh, Pa., 21. avgusta. — V mestu je prišel iz Pariza Petrus Chamborise in se nastanil v hotelu William Penn, da naroči za \$3,290,000 železniškega materiala. Spremljata ga dva inženirja.

Tampa, Fla., 21. avgusta. — Neznani ljudje so skušali pognati izrak jez Tampa Electric Company, ki povzroča, da reka Hillsborough poplavlja farmersko ozemlje.

Lake Charles, La., 21. avgusta. — Po sedemdesetih gonji skozi šume, močvirja in potoke so prijeli Heleaire Carreers, ki je ustrelil šerifa v Landryju.

Lancaster, Pa., 21. avgusta. — Tukaj se je prekuenil avtomobil na slabi cesti, ko se je domov peljal od dela osem delavcev. En delavec je vbit in šest delavcev je težko poškodovanih.

St. Louis, Mo., 21. avgusta. — 50letnega Fred Browna, potovalnega prodajalca, ne bo srečala še tako kmalu pamet, četudi pravijo, da na Tirolskem postajajo ljudje pametni s 40. letom, ker se je dal od dveh aleparjev oslepariti za \$29 dolarjev na način, po katerem so ljudi osleparili v New Yorku pred sto leti, ko je bila vnavadi najenostavnejša osleparska metoda.

Ko je Brown stopil z vlaka, je slišal, da se dva neznanca prepirata. Eden teh neznanec je nagovoril Browna z besedami: "Ej, stari, tale človek hoče staviti z menoj, pa ne ve besede o tej posebni stvari v St. Louisu. Meni je postava dobro znana, pa pravi, da nisam na jaanem. Ali to je hndir, da nimam centa s sabo, pa stavo imam dobitno."

Nato je neznanec pojasnil Brownu posebno postavo in mu dokazoval, kako lahko je dobiti. Ponudil mu je polovico dobička, če mu posodi denar. Tem vabljenim besedam se Brown ni mogel vpirati in dal mu je \$29, drobiž, ki ga je imel pri sebi. Ko je imel alepar denar, mu je rekel, da naj počaka, da dobita tretjo osebo, ki naj odloči stavi.

Brown je čakal eno uro, čakal je dve in končno se mu je zjani-ilo, da je prišel aleparjem v roke. Ko je potopil svoj dogodek policaj, se je nasmehnil, skimal z glavjo in podučil Browna, da lahko naredi križ ož tistih \$29.

New York, 21. avgusta. — New York Central železniška družba naznanja, da je v posesti procesa za odpravo prikritih razpok v jeklenih železniških tračnicah, ki največkrat zakrivate, da vlak skoči raz tir. Železniška družba je na svojih progah skrčila številno zlomljenih tračnic, tako, da pride sedaj le še na 142,000 tračnic ena zlomljena tračnica, mejtem ko je bila prejše na vsakih 600 tračnic ena zlomljena.

Pittsburgh, Pa., 21. avgusta. — V mestu je prišel iz Pariza Petrus Chamborise in se nastanil v hotelu William Penn, da naroči za \$3,290,000 železniškega materiala. Spremljata ga dva inženirja.

Pittsburgh, Pa., 21. avgusta. — Na pennsylvanski postaji preiščejo zdravniško vse otroke, ki prihajajo od juga, severja ali zapada, da zabranijo razširjenje otroške paralize.

Lake Charles, La., 21. avgusta. — Po sedemdesetih gonji skozi šume, močvirja in potoke so prijeli Heleaire Carreers, ki je ustrelil šerifa v Landryju.

IZ DELAVSKEGA SVETA.

V železniški sporu še ni odločilo besede.

Kandidatu republikanske stranke so organizirani delavci nič.

Jeklarski trust se posebej nečudnih sredstev pri lovu na delavce.

Položaj je nejasen.
Washington, D. C., 21. avgusta. — Pogajanja predsednika Wilsona s predsedniki železniških družb niso do sedaj pokazala še nobenega vspeha in položaj je nejasen kot ob začetku konference. V Washingtonu je dospelo še več predstavnikov iz zapada in jutri pričnemo razprave znova. Prav malo upanja je, da železniški kralji odmahajo in priznajo, da so zahteva železničarjev pravišne.

V vladnih krogih upajo, da predsedniku Wilsonu posreči, da železniški kralji sprejmejo njegov načrt. Železniški kralji so seveda drugega mnenja in menijo, da je predsednik pri kraju z njegovo modrostjo in da ne more drugega storiti kot stopiti pred kongresom in zahtevati, da v slučaju štrajka prevzame vlada železniški obrat.

Seveda ni to železniškim kraljem všeč in posvetovali so se s republikanskimi kongresniki, ki so po njih mnenju edini pravi zastopniki čistega velekapitalističnega oplenjevanja, kaj je njih storiti, če Wilson stopi s tako zahtevo pred kongres. Gospodje se cer molče o navetih, ki so jih dali li zakonodajalcem, ampak le to želijo, da je podpravljenost delav- nile nemogoče, ker bi se val ogroženja razlil prek vse dežele.

Ej, kdo bi se neki ogroževal in vznemirjal? Mar ljudstvo? Kaj še! Kapitalistični tatovi in roparji bi kričali in podpirali bi jih tista sodrga, ki se senči v njih milosti.

Zmernejši med železniškimi kralji, ki so bolj lokavi pri zastopanju kapitalističnih interesov, menijo, da je boljše odnehati in si pomagati na drug način, da bo dobiček vseeno masten. Javnosti hočejo prikazati, da so bile železniške družbe prisiljene priznati zahteve železničarjev, kar jim je povzročilo veliko izgubo. To bo dober argument, kadar bodo železniške družbe zahtevale povnanje tovarnina. Nekateri zastopniki železniških družb so kar odprto izjavili, če zdaj Wilson vstopa za železničarje, ravnatoko bo moral vstopiti, da se povzraha vozina za tovore.

Z drugimi besedami bi rekli: Kaj nam mari, če priznamo zahteve železniških uslužbenec, bomo že kasneje privili predsednika, da vstopi za to, da ljudstvo plaša račun.

Predsednik ne misli meajati svojega stališča. To je jasno povedal podjetniški organizaciji. Namigil je tudi, da želi, da kongres sprejme postavko, ki v bodoče onemogoči tak položaj kot je sedaj. Tovarnarjem je dejal, da le razsodišče lahko poravnava spor med železniški uslužbenec in železniški družbami, da pa ni sile na svetu, ki bi jih prisilila, da priznajo razsodišče. Nadalje pravi, da lahko vsa sporna vprašanja reši razsodišče, izvzet je le osemurni delavnik.

Stavka proti tovarnarjem za izdolge iz usnja še traja.
Chicago, Ill., 21. avgusta. — Schilling, delegat unije usnjarskih delavcev šte. 12, je izjavil na seji Ameriške delavske federacije v Chicagu, da tovarnarji nočejo priznati zahtev delavcev. Delavci zahtevajo, da se v tem letu zniža delovni čas na 51, v prihodnjem letu na 49 in v tretjem letu na 47 ur v tednu. Poleg zahtevajo tudi primerno zvišanje mezde. Tovarnarji so pripravljene povišati mezo za pet centov na uro, odločno se pa branijo znižati delovni čas.

Chicago in okolica: v torek deloma oblačno in hladneje, hladnejše v torek ponoči; v sredo prenosljiva temperatura, lahki zapadni in severozapadni vetrovi.

Illinois: v torek deloma oblačno, zmoglo lokalni viharji z gromom in treskom; hladnejše v severnem in zapadnem delu države; v sredo v splošnem lepo.

Temperatura v Chicagu: najvišja 97, najnižja 82 stopinj.

Nekateri tvrde, da se podpisale pogodbo z unijo in štrajkarji so prepričani, da bodo v kratkem času tudi drugi podjetniki prisiljeni slediti temu zgledu.

Delagatje so vzeli poročilo na branje in sklenili, da dajo zastopnikom, ki bodo obiskali druge uradje v mestu, pooblastilo, da lahko razpravijo za podporo. Sedaj stavka ima 1300 oseb, med njimi mnogo delav- cev.

Delga stavka.
Wallingford, Conn., 21. avg. — Stank srebrovarjev v Meridenu in Wallingfordu, Conn., še ni končala. Stavka je pričela 4. oktobra 1915, ko je 6000 delavcev odpovedalo pokorščino mogočnemu trudu na izdelbe iz sebra, da izvojujejo šloveske razmere.

Fabrikantom gre trda za dobre delavce, ker dober in pošten delavec se bo nikdar postal akeb, če mu ni pasja ponižnost prirojena, da liče palico, ki ga tepe.

Štrajk je dolgotrajen, smagali so pa le delavci, ker nekoga dne morajo strastiti tudi tovarnarje, ki spoznajo, da je v letokaznem letu del profit rakom švištat in to je vse.

Delavci godbenih instrumentov štrajkajo.
Elkhart, Ind., 21. avgusta. — Izdelovalci godbenih instrumentov v Chicagu, Elkhartu, Ind. in Grand Rapidsu, Mich., še stavkajo in štrajkajoči delavci opozarjajo godbenike, da pri nakupu godbenih instrumentov pazijo, da je na njih unijska znamka.

Republikanski kandidat ne da dosti se organizirane delavce.
Chicago, Ill., 21. avgusta. — Organizirani godbeniki so se pritožili pri Ameriški delavski federaciji, da Lovdenov kampanjski odbor najema za reklamne obhode mesto godbenikov avtomate, ki so izdelani v neunijskih delavnicah.

Lowden kandidira na republikanskem tiketu za governorja.

Frijatelj delavcev naslikan na steno.
Chicago, Ill., 21. avgusta. — Ameriška delavska federacija v Chicagu je sprejela resolucijo, v kateri priporoča organiziranim delavcem, naj delajo z vsemi močmi, da Henry W. Huttman ne bo izvoden za podgovernerja države Illinois, ker je priznan kot nasprotnik delavcev.

Huttman je bil prejše član šolskega sveta v Chicagu in je storil, kar je bilo v njegovi moči, da se otroci ne izobrazijo. Skušal je tudi kot začasn predsedatelj, da se Elc Flagg Young, tedanj superintendentko šol, odpusti. Da se mu ni posrečil njegov poizkus, se je zahvaliti splošnem protestu v javnosti.

Klasičnem je vse dovoljeno.
Gilbert, Minn., 21. avgusta. — Stvar izgleda tako, da jeklarski (Delje na 3. strani, 2. stolpec)

VREME.

Chicago in okolica: v torek deloma oblačno in hladneje, hladnejše v torek ponoči; v sredo prenosljiva temperatura, lahki zapadni in severozapadni vetrovi.

Illinois: v torek deloma oblačno, zmoglo lokalni viharji z gromom in treskom; hladnejše v severnem in zapadnem delu države; v sredo v splošnem lepo.

Temperatura v Chicagu: najvišja 97, najnižja 82 stopinj.

Centralni zavezniki v ofenzivi na Balkanu.

Na vzhodnem in zapadnem bojišču ni važnih sprememb.

DVE GRŠKI TRDNJAVI V BOLGARSKIH ROKAH. — NEMCI SE TRUĐIJO, DA VREŠJO FRANCOZE IZ IEGUBLJENIH JARKOV. — KRVAVA BITKA NA VEHODNI FRONTI. — TALIJANSKI NAPADI ODRITI. — ANGLEŽI IMAJO SMOLO NA MORJU. — "TIMES" GROZI AMERIKI. — KUMUNJLA SE NOČE UDELEŽITI KLANJA. — MEXIŠKE HOMATIJE.

Dve križarki in ena potapljača na dnu.

ZADNJE VESTI.

Paris, 22. avgusta. — "Intransigent" poroča z rezervo, da je do bil iz Švice brozjavko, ki se glasi, da je Nemčija poklicala 17letne mladeniče na nevaženja, ki bi morali biti šole pozvani v letu 1919.

Berlin, 22. avg. Vojni urad poroča, da so ruske čete, ki so prekoršile v minelem tednu reko Stokholmo v Volhiniji poskušale razširiti svoje pozicije, pa so bila vsa njih prizadevanja zastoj.

London, 22. avgusta. — V Yorkshiru je šla v zrak tovarna za strelivo. Vlada molči o številu človeških žrtv, kar so najbrj velike.

London, 22. avgusta. — Odgovor na ameriško noto dokazuje, da Anglija ne bo omilila brozjavne cenzure.

Dunaj, 22. avgusta. — Talijanski napad na pozicije južno od vlpavskih doline je bil popolnoma odbit.

Splošni položaj.

Eვენniki so iznenadeni. Ze teden dni se poročali o svoji ofenzivi na Balkanu, a sedaj so jih namočili v gromu in ognju.

Francoski, Angliški in Srbi so ob prvem bolgarskem udarcu izgubili več važnih pozicij. Iz Soluna poročajo, da je napadajoča bolgarska armada zelo številna in na gosto pomočana z nemškimi in s turškimi četami. Napad se je začel v nedeljo na vsi fronti istočne Macedonije in na skrajnem istočnem krilu so Bolgari le še šest milj od Kavale, važnega grškega pristanišča ob morju. Razen tega so Bolgari dosegli Romanje in okupirali več hribov ter dve vasi na desnem krilu, kjer jim stoji nasproti srbske divizije; vzeli so tudi dve grški trdnjavi, Lise in Stracista. Neuradno poročilo se glasi, da so Bolgari na par krajih prodrli 14 milj daleč od svoje stare fronte; njihove najbližje pozicije so še 40 milj proč od Soluna. Uradni bolgarski listi pišejo, da so Bolgari morali začeti z ofenzivo takoj, da prehitijo zavezniško ofenzivo in da porinejo bojišče na grško zemljo. Vsekakor je pričakovati na Balkanu hudih bojev.

Na ostalih frontah ni dosti izprememb. Na Francoskem se trudijo Nemci, da bi reokupirali izgubljen jarka v okolici Guillemonta in Maurepasa in zavezne odbijajo protinapade. London in Paris pravita, da so pridobljene pozicije čvrsto v njihovih rokah. Pred Verdunom napadajo Nemci z ognjeno tekočino, da bi pregnali Francoze iz Fleurya, ali Paris pravi, da tudi ognjena tekočina ne pomaga. Iz britiške fronte poročajo neuradno, da so Angleži vzeli v nedeljo zadnji del takozvanega "Leipziga", kakor so Nemci krtili celo mesto podzemeljskih utrdb severno od Polzeasa. To niso bile le utrdbe, temveč pravo mesto podzemeljskih bivališč, kjer so imeli nemški vojaki dobro opremljene kleti za spanje in počivanje, kadar niso ležali na vrhu, streljali na Angleže. Te kleti so bile popolnoma varne pred granatami, kajti pokrite so bile z zemljo in s peskom. Ko so Angleži vdrl v te katacombe z bajonetni in bombami v rokah, so zalotili kakih dvatisoč Nemcev v podzemeljskih sobah in v eni tak sobi je bila partija 170 mož, ki so se podali do zadnjega moža brez vsakega boja. Mnogo jih je pa ušlo po podzemeljskih hodni-

kih, s katerimi so bili vsi rovi v Leipzigu zvezi. Berlin pravi, da je napadlo najmanj 200.000 Angležev nemške pozicije zadnji petek.

V Rusiji divja krvava bitka še celih 24 ur iztočno od Kovele pri reki Červiče. Rusi trdijo, da so vzeli Červiče in prodrli tri milje proti zapadu, dočim pravi Berlin, da je bil ruski napad odbit. Vroč boji so vsi tudi v Karpatih.

Iz Italijanske fronte ni nič posebnega. Rim poroča, da je veliko deževje preprečilo artilerijsko bojevanje ob Soči, Dunaj pa sploh nič ne poroča.

Uradna poročila slede:

Balkansko bojišče.

Solun, 21. avg. — Istočno od Kavale so Bolgari prekoršili reko Nestos v večjem številu in so poslali patrolje proti Kavali. V okolici Strume je sovražnik okupiral dva grška forta, Lise in Stracista. Na levem bregu Strumice je naš topniški ogenj preprečil napad na Poroj in Mačice. Blizu jezera Dolna so Angliški odbili bolgarski napad na Dodažali. Na zapadnem bregu Vardarja so vrli Nemci, Srbi in Američani proti Tajadagu. V okolici južno od Bitolja pri Banici (Monastir) so v boju srbske prednje straže z Bolgari, ki so prišli iz Florine.

Solun, 21. avg. (Angleško poročilo). — Naše čete se nahajajo na črti severno in zapadno od Bekleri in Cidemli ter južno od Dolzeli, kjer so odbile vse protinapade z veliko izgubo za sovražnika. Artilerijsko bombardiranje se nadaljuje na obeh straneh. Na fronti ob Strumi je prila naša kavalerija v dotiko s sovražnikom v Kjuipri, Botakli in Bzu zadnje nedeljo. Sovražni letalec so bombardirali Jenikej, Cavalanee in Gunguce.

Berlin, 21. avg. — Nemško-bolgarske čete so okupirale Biklisto in Banico južno od jezera Presoa in so pognale Srbe iz več pozicij. Severno od Ostrovskega jezera smo vzeli drinski diviziji srbske armade dva hriba, Dmijetar Jeri in Metrio Tepesi.

Angleško poročilo.

London, 21. avg. — V nedeljo opoldne je sovražnik z veliko silo napadel našo novo črto eno miljo od zapadnega vogla gozda Foreaux. Posrečilo se mu je prodreti v črto na gotovih krajih, toda naša infanterija je sovražnika takoj izgnala in reokupirala zakop. Nadaljni sovražni napadi so se razbili ob našem topniškem ognju. Severno od Bazentina le Petit smo osvojili del sovražnega ozemlja. Nemci so hudo bombardirali nekatere pozicije na naši fronti, posebno Foreaux, Hamel in Mailly. Iz drugih krajev fronte ni nič posebnega. Kljub oblačnemu vremenu so naši letalci opravljali koristno delo v zvezi z našimi infaterijskimi oddelki. Naši aeroplani so leteli nizko in streljali iz strojnih pušk na sovražne zakope, kakor tudi na sovražne čete, ki so prihajale na pomoč po navkrižnih jarkih.

Francosko poročilo.

Paris, 21. avg. — Severno od Somme so naše čete osvojile močno utrjen gozd med Guillemontom in Maurepasom. Velika zaloga bojnega materiala je padla v naše roke. Naše baterije so bile zelo aktivne na vsi fronti ob Sommi. Drugod so bili le artilerijski (Nadaljevanje na 3. strani, 1. stolpec.)

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE JEDNOTE

IZJAVI DNEVNO RAZEN NADOL IN PRAVILNIK

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE JEDNOTE

Cena glasov po dogovoru. Naložila se na
vrednaja

Narodna: Združena država (Ivan Chis-
cov) in Kanada \$5 na leto, \$1.50 na pol leta
in \$1.00 na tri mesece; Češka in Avstrija
\$4.50 na leto, \$1.50 na pol leta, \$1.10 na tri
mesece.

Naslov na vsa, kar ima stik s listom:
"PROSVETA"

3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.

"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National
Benefit Society

Issued daily except Sundays and Holidays
OWNED BY SLOVENE NATIONAL
BENEFIT SOCIETY

Advertising rates on application

Subscription: United States (except Chi-
cago) and Canada \$5 per year; Chicago and
foreign countries, \$4.50 per year.

"PROSVETA"
3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.

KAM?

Za enkrat smo povedali, da med buržoaznimi strankami ni razlike in da je vseeno, če bi imeli le eno ime. Kljub temu bo pa volilem, ki glasujejo le za "dobre moze" in gredo enkrat z demokratično stranko, drugič pa z republikansko, prav težko se odločiti, če so za Hughesa ali Wilsona.

Demokratično časopisje, ki piše za zaveznike, trdi, da je Hughes kandidat nemškega cesarja, prodan z dušo in telesom Nemčiji, ali francoski poslanik gospod Jusserand pravi, da mu je Hughes všeč in da bi prav lahko izhajal z njim, če bo izvoljen.

Nemško republikansko časopisje zopet očita Wilsonu, da je hipec Anglije, ali nemški poslanik Bernstorff pravi, da prav rad vidi, če bo Wilson zopet izvoljen.

Razume se, da poslanski tuji držav nimajo pravice se vtičati v politiko v Zdrženih državah. Dobro pa je za volilec, če vedo, kako mislijo poslanski o kandidatih buržoaznih strank. Če poslanski govor resnice, potem laže buržoazno časopisje in hoče pomagati z lažnim tistemu kandidatu do zmage, za katerega izvolitev vstopa. In popolnoma na danih je, če volitec simpatizira z zavezniki, bo glasoval za Wilsona, če verjame, kar pripoveduje republikansko časopisje; če pa simpatizira z Nemčijo in Avstrijo in verjame, kar pripoveduje demokratično časopisje, bo glasoval za Hughesa.

Izjavi francoskega in nemškega poslanika pa povesta, da je za volilec vseeno, za katerega glasuje, ker poslaniki trditva ravno nasprotno, kar poroča republikansko in demokratično časopisje. Iz teh izjav sledi, da bo volilec glasoval za kapitalizem, pa naj glasuje za Hughesa ali Wilsona, če bo hotel z glasovnico pokazati, s katero vojno skupino držav v Evropi simpatizira.

Ravnatoko težko se bo volilem odločiti, če dajo kaj na to kar piše kapitalistično časopisje, kdo je odgovoren za homatije v Mehiki. Časopisje, ki brani kapitalistične interese v Mehiki, očita Wilsonu, da je zakrivil izgubo življenj in kapitala v Mehiki. Republikansko časopisje napada Wilsona radi njegove mehiške politike, vendar pa noče javno povedati, da ho Hughes dal povelje ameriški armadi, da naj zasede Mehiko. Volilec, ki se bo pri glasovanju oziral na homatije v Mehiki, bo glasoval za kapitalizem. Hughes in Wilson varujeta kapitalistične interese, le v taktiki se ločita.

Morgan in Rockefeller se dobro zavedata, da bodo njihovi interesi dobro zavarovani, če je izvoljen Hughes ali Wilson.

Ameriško ljudstvo, ki živi takorekoč v najbogatejši deželi, nima nič od njene bogastva. Če se je v zadnjih štirih letih narodno bogastvo pomnožilo za edeninštrideset milijard, so se pomnožili milijoni Rockefellerja, Morgana in drugih milijonarjev, ljudstvo je pa imelo od svojega dela komaj za najnujnejše življenske potrebščine. In prav nič boljše ne bo v prihodnjih štirih letih, pa naj bo izvoljen Hughes ali Wilson. Ljudstvo bo garalo kot trpi sedaj. Če ne za najpotrebnejši živež pojdejo kriško, davki bodo naraščali, kapitalisti bodo pa med sabo delili milijone, ki bodo sad dela.

Slepce lahko spozna, da ameriško republiko pod kapitalističnim režimom ne vladaja v interesu tistih, ki delajo in zato se je volil-

cem, ki mislijo a svojimi možgani prav lahko odločiti, kako imajo glasovati, če hočejo varovati svoje interese.

Poleg buržoaznih strank je še socialistična ali delavska stranka, ki pojde v volilni boj. Stranka je organizirana, da se bojuje zato, da postane ameriško ljudstvo lastnik Zdrženih držav.

Socialisti ne priznajo, da naj se Ameriko ohrani kot moizno kraljevstvo za Rockefellerja, Morgana in še pet drugih milijonarjev, marveč zahtevajo, da industrije, železnice, parniki, naravni zakladi in vsa razdelivna sredstva postanejo splošna ljudska last.

Volilce, ki si služi svoj kruh z ročnim ali duševnim delom, varuje svoje koristi najboljšje, če glasuje za kandidate, ki jih je postavila socialistična stranka.

Kakšnim organizacijam naj pripadajo žene.

Sredi prošlega stoletja je kapitalistiško izkoriščanje prišlo moško delavstvo, da se je jelo upirati prevelikemu izkoriščanju.

Po tovarnah so ljudje rano umirali, ker so morali garati po 14 in 16 ur na dan. Mezde so bile nizke in večinoma silno nezdravi delovni prostori. Delavci pač niso mogli drugače ravnati, nego da so se branili ali pa umirali polgoma. Stavkali so, razbijali stroje, ker so mislili, da so stroji krivi njih bede, toda vedno so morali zopet nazaj v prejšnjo sužnost, če so jim začeli kaditi vojaki s črnim prahom pred nosom. Delavci so jeli spoznavati, da sicer zadostuje, če se delo ustavi, nikakor pa še ni mogoče voditi delavskih bojev brez zavednih delavcev in brez denarja. Zaraditega je delavstvo začelo snovati strokovne organizacije, zbirati v njih delavstvo, voditi ga iz nezavednega indifereutizma k delavski zavednosti in zbirati v organizacijah denar za čas boja. Že takrat je delalo po tovarnah mnogo žena. Kaj pa z njimi? Ali naj se žene bojujejo z moškimi delavstvom obenem ali pa posluhajo oni stari rek, da spada žena v kuhinjo? Če ustavnino delo, mora z nami tudi žena v boj, in morala je tudi, to nas učijo novejša preteklost. S tem pa so se ženi odprla vrata v strokovno organizacijo.

Žene, ki delajo v tovarnah, in milijoni žena, ki oskrbujejo doma gospodarstvo, pa niso le žene, marveč so tudi državljanke. Plačevati morajo davke kakor možje, delati morajo za družbo, roditi in vzgajati morajo državi otroke in ženski ki ima tako važne naloge v državi, v družbi pa naj se ne briga za razvoj političkih in gospodarskih razmer. Politično življenje odločuje o njih usodi, jim daje zakone, ki jih morajo izpolnjevati, a odločevati o njih pa ni ne sme. Če podraže kruh nove davki, nova carina, kaj more žena storiti proti temu? Nič, prav nič, niti braniti se ne more. Ona in njeni otroci morajo molčati, čeprav se jim potom političkih dogodkov krade hrana s podraževanjem izpred ust in to vkljub vsemu, temu, da je toliko potov, po katerih bi se dale razmere bolj ugodno urediti njim v prid. Polagoma je jela kliti v možganih žena ta zavest. Celo v tistih krajih, kjer še zakon prepoveduje ženam sodelovati v političkih društvih, obstoje poleg strokovnih organizacij tudi političke organizacije, ki poučujejo žene o interesih, ki jih imajo kot državljanke, učijo jih boja, kako naj si pribore svobodo in enakopravnost.

Žene pa niso le delavke nego tudi gospodinje.

Gospodinjstvo je dandanes še precej važna naloga. Zdravje celih narodov je v rokah žene. Žena mora odgovarjati zdrave in krepke otroke, ohraniti delovno moč moških družinskih očetov in vse to ob pičlih dohodkih in dragih živilih. Danandaj si beli tisoče gospodinjav, kako naj reši to svojo važno nalogo, kako naj prepreči pomanjkanje v hiši. Tudi tukaj je samopomoč precej važna. Konsumno društvo, organizacija vseh, ki kupujejo, ki pa morajo kupovati dobro in ceno, če se hočejo ogniti pomanjkanju. Društva namreč ne prodaja v svoj dobiček, nego v dobiček svojih članov, spočetka z manjšim dobičkom, pozneje, ko si nabavi potrebnih rezerv, pa z večjimi. Vse torej, kar društvo pridobi z našim nakupovanjem med letom kot dobiček, sprejmemo konec leta

STRIKE CONFERENCE IN WASHINGTON - UPPER RAILROAD REPRESENTATIVES - LOWER UNION LEADERS

Photo by American Press Association
Štrajkovna konferenca v Washingtonu. — Zgoraj zastopniki železniških magnatov. — Zdolaj zastopniki organiziranih delavcev.

Iz delavskega sveta.

(Nadaljevanje iz prve strani)

trust pošilja najbolj degenerirane klatače, najnižjo sodrgo izmed najnižje sodrga, v Gilbert, da tam uganjajo nečedne reči.

Se ni dolgo, ko je bila tepena Mrs. Helen Penter in je neki pijan klatač izstrelil samokres v salonu, v katerem je bilo polno ljudi.

Zdaj poročajo zopet, da se je neki klatač, ki jih kapitalistični listi "Virginia Enterprise" hvale kot časti vredne stražarje reda in zakona, tako obnašal, kot je v navadi pri Judeh, ki pohajajo v banice najnižje vrste.

S allo je vlomil v hišo neke jugoslovanske žene in zahteval, da mu dovoli spati v hiši. Bil je pijan kot klada. Preden je stegnil kosti njegovega rojstva na lesišče, je skušal vlomiti v nekatere kovčege.

Žena je poklicala štrajkarje na pomoč, ki so pijanega nebdigatreba postavili pod kap in izročili mestni policiji, ki ga je odgnala v zapor.

Komaj se je pijani klatač toliko prespal, da je stal na nogah, je že bil zopet prost na cesti, da lahko ugroza življenje drugih ljudi.

interesov, in tam razbija in razsaja, kot se ji poljubi.

Kompanije so nasedle.

Biwabik, Minn., 21. avgusta. — Jeklarski trust je najel v New Yorku več talijanskih delavcev v nadi, da bodo delali kot stavkokazi. Že po poti se je zgubilo več delavcev, ki so prišli za delo, ki jim je bilo na ponudbo. V Biwabiku so dospeli še štirje delavci. Ko so jim njih rojaki razložili, kakšna je situacija, so delavci rekli, da so delavci in ne bodo opravljali umazanega dela za jeklarski trust.

Kapitalistično časopisje poroča, da štrajkajoči delavci prosjačijo za delo, pa jih družbe nočejo sprejeti, ker so štrajkači. S takimi lažmi zavajajo poštene delavce, da bi postali stavkokazi.

St. Louis, Mo., 21. avgusta.

Stavka razvažalcev mleka še vedno traja zavoljo trmoglavosti delodajalcev. James A. Smith, zvezni pradžnik delavskega departmeta, se je teden dni trudil, da se doseže sporazum. Zdaj je odpotoval v Washington, ker so gospodarji gluhji za vsako pametno besedo. Stvar je izročil državnemu odboru za posredovanje.

Springfield, Mo., 21. avgusta.

Zastopniki delavcev v železniških delavnicah in zastopniki Frisco železnice razpravljajo na skupni konferenci o osemurnem delavniku in povišanju meзде za pet centov na uro.

San Francisco, Cal., 21. avgusta.

Delodajalska zveza je priredila Hughesu, republikanskemu predsedniškemu kandidatu banket. V trgovskem klubu, kjer se je imel vršiti banket, so zastavkali natakarji. Obrnili so se za 65 natakarjev na unijo, da bi servirali pri banketu, a unija jim je odgovorila da jih ne da.

Kasneje jim je neki hotel pomagal s stavkokazi, da se je banket vseeno vršil. Brzojavka ne pove, če jim je teknila jed, ko so jim servirali stavkokazi.

Pittsburg, Kans. Pretečeno zimo

so delavci v tukajšnji topilnici precej dolgo štrajkali, da so si izvojevali 25c povišano dnevno plačo. Sedaj pa je imela kompanija korajzje predložiti delavcem načrt za znižanje plače ktero znižanje naj bi se razdelilo sledeče: Onim, ki zaslužio sedaj \$4.25 dnevno, bi se znižalo 85c, od \$3.75 75c, od štrleutaošhrld kprecees dnevene plače naj bi se odvzelo 75c, od \$3.00 odtrgalo bi se 60c od \$3.50 odvzelo bi se 65c in o-

nim, ki zdaj zaslužio po \$2.45 dnevno, odtrgalo bi se 45c. V slučaju, da delavci ne sprejmejo za "dobro" tega znižanja, proti kompaniji, da bo topilnico zaprla, ker je kaje rudi ena pada.

Topilničarji so nato obdržali velik šhod vsadnjakem poslopu v Pittsburgu, kjer so odločno in z ogorčenjem zavrgli kompanijski načrt za znižanje plače. Izjavili so, da ako kompanija noče plačevati, kot dosedaj, ji bodo pripravili dele ker ji ne bo treba zapirati topilnice, ktera bo obstala sama od sebe, ko bodo delavci štrajkali.

Kuriozno pa je, da se je med zborujočimi topilničarji, dobil eden, ki je glasoval za znižanje plače! (Kdo ve, če zadnji viharji, ki so divjali po jugu, niso podrli kake nadržnice!)

Weir, Kans. Crescent rov šte. 2,

blizu Roseland, ki je počival nekaj časa, začel je zopet obratovati. Štrajk je bil iz vzroka, ker je kompanija delavce iz rova rabila za delo na površju, mesto, da bi vpoila one, ki so bili na "listi," to je, ki so čakali na delo v rovu.

Rich Hill, Mo. Dolavci v tukajšnji

topilnici so se organizirali in so sedaj na štrajku, za priznanje unije. Drugih zahtev ne stavijo.

Arma, Kans. Premogarji Hamilton

rova šte. 8, blizu Arme vrnili so se na delo. Šlo se je za uporabo dinamita. Kompanija je se podala za polovico, za drugo polovico pa bo odločilo razsodišče.

Ringo, Kans. Glavni odborniki

McGraw in potovalni nadzornik Cunningham, spremljala sta odbor mizarske unije v rov Central šte. 50, da se dogovorijo s tesarji, ki delajo v imenovanem rovu, glede organizacije. Tesarji so hoteli prenehati s delom, pa se jim je svetovalo, naj delajo naprej, dokler ne bo organizacijsko delo dogotovljeno.

Weir, Kans. Delavci v tukajšnji

rovu šte. 20, so bili štrajkali, ker je kompanija najela nezmožnega kovača, kateri jim je svedre za vrtanje premoga, položil, mesto da bi jih poostril. Družba je bila primorana najeti drugega kovača, ki dela razume.

Pittsburgh, Kans. Socialisti

tretjega kongresnega distriktu v Kansasu so nominirali T. P. Laughlina, unijskega telegrafista v Coffeyville, Kans. kandidatom

za kongresnana. Po 23. avgusta mudil se be en teden v Crawford countyju v švrho agitacije. Gornil bo v Mt. Carmel šoli dne 25. avgusta ob pol osnih zvečer. V Armi ho govoril dne 26. avgusta in sicer ob sedmih zvečer na cesti, ob pol desetih pa v Airdome. V Franklinu bo govoril dne 27. avgusta, ob dveh popoldne, v italijski dvorani. Isti dan zvečer ob pol osnih, govoril bo tudi v Randley.

Virginia, Minn. Matti Moilanen,

ki je bil aretiran v Biwabiku, obdolžen, da je hotel dinamitirati hišo Viljema Demzi, in pripeljal semkaj v okrajno ječo, bil je izvoljen na prosto, ko je položil \$1000.00. Da je bond nizek, vzrok to, ker oblasti nimajo drugih "dokazov" proti obdolženemu, kot da je isti pretil Demziju in ga avaril, naj neha skelati.

Mrs. Mary Ranta, ki je bila aretirana radi piketiranja, bila je izpuščena na prosto, ko je bil njo položen bond, v višini \$50.00.

Velika porota, ki bo obravnavala več slučajev sedanjega štrajka je izbrana. Ena glavnih točk bo obtožba proti organizatorjem Carlo Trenea, Sam Scarlet in drugim, ki so obdolženi umora depu-ty šerifa James C. Myrona, v Biwabiku. Med porotniki je največ Duluthčanov.

Iz slovenskih naselb

Grestley, Colo. Daniel Vanderpool, 48 let star ki je prebil več časa v državni jetniknici v Utah pozneje pa v jetniknici v Canon City, Colo. odkoder je bil izpuščen menea julija, je dne 18. avgusta zvečer napadel hiško tukajšnje ga farmerja Katicio Gajšek, ko je šla zvečer k vodnjaku, da zajame vedrico vode. Deklica se je branila obupno, končeno je je omagala in se vsa krvaveča zgrudila na tla. Lopov se je ravno pripognil in z roko zatimil usta, da ne bi mogla vpiti, ko se je deklina v Konrad Gajšek vrnil z drugega konca farne, kamor je bil šel, da z sosedom zamenja eno polno Možak je situacijo hitro razumel in predno, ga je napadalec opazil mu je prislonil eno tako s puščnim kopitom po butici, da se je takoj zvrnil. Ko se je skušal digniti, prislonil mu je še eno in ležal, nato je farmer obvestil sosedo, kaj se je zgodilo in ti so telefonično poklicali šerifa. Van derpoola so odpeljali v bolnišnico kjer je po treh urah umrl. Deklica, ki je vsa zbita in opraskana nahaja se v zdravnikovi oskrbi.

Hudson, N. J. 18. avgusta.

Slovenec Janez Magaj, stauje na 31. cesti št. 210. Woodliff, sanoi na svojem domu namaganje umrl. Zadel ga je srčna kap, nekaj ur pozneje ga že ni bilo več med živimi. Star je bil 73 let, bil veteran ameriške državljanske vojne, v kateri je služil kot častnik pri peti newyorški konjenici v letu 1863.

Rajniki je bil jako prijatelj in najbolj poznana oseba med bivaleci v North Hudsonu. Rajnik je bil v Šentjerneju na Dolnem skem in kot 17 leten fant je prišel v to deželo.

Njegovi ženi, njegovim hčerkam in sinovom in dvema hčerama, ki je pokojnik zapuščal, naše iskrene sožalje, a njemu pa trajen opomin!

Prenerodno.

Patrik, izučen tesar, dobil delo pri gradnji novega poljavnice in zlezel na vrh lesenega ogrodja v poizvedovalne svrhe. Ko ga je bilo dolgo ni bilo nazaj, pokliče "bos", čaka jo spodaj: "Pat, ali ne misliš priti več doli?" "Šur Majk," odgovori ta, "šel bi doli, ampak ne morem, pota nazaj." "Kako si del pota nazaj?" "zaključim, pa še doli pridi," zakliče ta: "O, tisto pa že ne, odvleče se Pat, gori sem prišel z glavo naprej!"

Potem se vse konča.

Povejnik mestne garde vsi četi: Včeraj je manjkalo pri vsi bi pet mož, če bo šlo to tako dolgo bom prisiljen že jaz doma stati!

Pomenljivo sanje.

Zlovojni podčastnik jemu je jekom: Bedaki! Meni se je sanjalo, da bom v najbližjih parih mesecih — pa naj mi sedaj kdo iz med vas, da se mi sanje izpolnijo!

Je umrl valed dobljenih ran. Istočasno so naše bojne ladje potopile eno nemško podmorniko in trile ob drugo, ki se je najbrž tudi potopila. V nemškem poročilu ni resnice, da bi bil potopljen naš razruševalca in ena oklopna jača poškodovana.

Berlin, 21. avg. — Nemška podmornika je 19. t. m. torpedirala in potopila majhno angleško križarko in razruševalca. Druga križarka in večja oklopna jača je bila zadeta in poškodovana. To se je zgodilo nedaleč od istočnega angleškega obrežja.

(Neuradno poročilo iz Londona se glasi, da je angleška flota zasledila nemške bojne ladje in se pripravila za bitko, ko so Nemci naglo izginili. Angleške križarke so šle za njimi, pri tem so pa naletele na celi roj podmarnik, ki so jih napadle od vseh strani. Napadli so jih tudi vepelini, ki so pluli nad nemško floto. Poročilo naglašuje, da se imajo Nemci zahvaliti svojih zepelinom, ki so zavohali angleško brojda, da ni prišlo do bitke. Kajti, če bi bilo prišlo do boja, bi bila nemška flota uničena, ker angleško brojdo je bilo v veliki premoči.)

Nemčija ima dovolj hrane za eno leto.

Berlin, 21. avg. (Brezlično v Sayville). — Adolph von Potocki, predsednik vladnega odseka za reguliranje hrane, je izjavil, da bo letošnja letina v Nemčiji zelo dobra in da bo dovolj živil za eno leto.

Ameriki se grozijo.

London, 21. avg. — Tukajšnji "Times" pišejo, da so se Zedinjene države odrekle vsem pravicam do raznih mednarodnih ugodnosti, ki bi jih imele po vojni, ako bi bile takoj v začetku intervencije, ko je Nemčija invadirala Belgijo. Zedinjene države imajo tudi svoj podpis na pogodbi, ki je jamčila neutralnost Belgije, toda niso izvršile svoje dolžnosti, zato pa ne smejo pričakovati nobenih pravic pri sklepanju miru in drugih akcijah, ki pridejo po sklenjenem miru.

Rumunska ne gre v vojno.

Berlin, 21. avg. — Iz Bukurešta poročajo, da Rumunija ne bo šla še tako hitro v vojno proti centralnim državam, čeprav so mnoga poročila naglašala nasprotno. Dolgost vojne se še ne more meriti in Rumunska ne bo riskirala igre, za katero še ne ve, kako izpade. Poročilo se dalje glasi, da je rumunska država odpustila iz svojih municijskih tovarn vse nemške in avstrijske delavce in je pridržala le še 900 domačih delavcev v tovarnah.

"Deutschland" še ni doma.

London, 21. avg. — Brezlična brzojavka iz Berlina poroča, da nemška admiraliteta zanikuje vest, da bi že prišla trgovska podmornika "Deutschland" v Bremen. Pričakujejo pa, da pride vsak čas.

Car objavlja avtonomijo Poljakom.

London, 21. avg. — Iz zanesljivega vira prihaja poročilo, da bo ruski car v kratkem razglasil avtonomijo za Poljsko. Nadalje so sklenile oblasti v Petrogradu porazdeliti po raznih krajih Rusije gromno številu Poljakov, ki so pobegnili iz doma lanske poletje ob času nemške invazije.

MEHIŠKE VESTI.

— Naco, Ariz., 21. avg. Patrulja zamorske milice iz District of Columbia in četa Mehikancev sta izmenjali več kot sto strelav na meji eno miljo od tukaj. Miličarji so poročili, da so hoteli preprečiti peščice Mehikancev pot čez mejo, kakor so se zadnji vrnili pojačani in pričeli streljati na Amerikance. Izmed sto oddanih strelav je pa zadela samo ena kroga in sicer Mehikance, katerega so vrhutega vjeli in zdaj se nahaja v taborišču ameriške milice.

— Brownsville, Tex., 21. avg. Velikanski naliv, ki je prihrumel od Mehikanskega zaliva je napravil veliko škodo in tekoče miličarjem, ki so tukaj vtaborjeni. Deroča voda je odnesla šotore in drugo pripravo in vojaki so bili premočeni do kože. Tabor prve illinojske kavalrije je bil edini, ki je ostal nepoškodovan zaradi dobrih jarkov usokrog šotorov, po katerih je odtekala voda in zato, ker majo v njihovi šotori lezene pade. Ostali regimenti so se morali seliti iz taborišča v bliž-

nje stajajo in pomeje je prišlo po velje od brigadir-general, da naj moštvo začasno ostavi tabor in gre v mesto, kjer bo nastavljeno v šolskih poslopih.

Ameriške vesti.

(Nadaljevanje iz prve strani)

Toledo, O., 21. avgusta. — V mestni blaginji ni denarja in hraniti bodo pričeli pri delavcih. Znižali bodo število policajev in ognjegašev.

Zaprli bodo baje šest požarnih postaj.

New York, 21. avgusta. — Najmočnejši žarkomet zgrade v Brooklynu na vrhu nebesa Sperry Gyroscope družbe. Žarkomet bo imel 1.280.000 svetelnih moči.

Luč bo 60krat močnejša od žarkomet, ki so ga poskušali v maju v brooklynski ladjedelnici, in ki je svetil 35 milj daleč.

Pittsburgh, Pa., 21. avgusta. — Organizirala se je nova družba, ki zgradi v okolici Pittsburgha tovarno za kemične produkte, ki bo stala \$100.000.

V vodstvo tovarne prideta dva nemška kemika, ki imata osemletno prakso v tovarnah za kemikalije v Nemčiji. Tovarna bo imela lovala barvila za platno in sukno in kemikalije v zdravstvene svrhe.

Pittsburgh, Pa., 21. avgusta. — Prebivalci v McKeesportu, Glassportu, Dravosburgu, Wilsonu, Clairtonu in v drugih mestih so oddali okrajnemu komisarju peticijo, ki jo je podpisalo na tisoče ljudi za most med Glassportom in Wilsonom. Preden so izročili peticijo, so napravili velik obhod po Glassportu in Wilsonu.

Evansville, Ind., 21. avgusta. — Župan Busse je izjavil, da ne bo zabranil delavskim unijam prodajati piva na Delavski praznik, ker ne najde sodišča, ki bi delavce obsodilo.

Ta izjava je tako ujezila rev. W. H. Brightnera, pastora pri Simpson M. E. cerkvi, da je dejal, da gre do glavnega državnega pravdnika v državi in tako prepreči prodajanje piva.

Pittsburgh, Pa., 21. avgusta. — Nova norišnica bo zgrajena blizu Blairsvilla. Komisija ima pravico kupiti 500 akrov sveta, za katerega ne sme izdati več kot \$50.000.

Indianapolis, Ind., 21. avgusta. — Neki John P. Coffin iz Johnstowna, Fla., je dal prohibicionistični stranki \$50.000 za volilni sklad.

St. Louis, Mo., 21. avgusta. — V okrajni ječi v St. Charlesu so obesili Harry in Andrew Blacka, zamora, stara 29 in 27 let, ker sta vabila v St. Charlesu policaja Davida Lamba in John Blaira dne 6. decembra 1913. Brata so peljali drugega za drugim in s presledkom 25 minut na morišče.

Za Andrew Blacka še danes ne vedo, če se je udeležil boja s samokresi, ki ga je provociral neki Tom Allen, ki je bil od policaja ustreljen.

Cleveland, O., 21. avgusta. — Požar je uničil baptistovsko cerkev na Euclid ave in E. 97. ulici. Komaj se je pokazal ogenj, že je bila vsa cerkev v plamenu in v eni uri so stale le še gole stene iz opeke. Škode je \$100.000.

Cleveland, O., 21. avgusta. — Tukaj so zaprli Rosario Spinella in njegovo ženo Marijo. Osumljeni sta, da sta umorila nekoga Verzija in mu po izvršenem umoru potisnila samokres v roko, da bi policaja mislila, da je Verzi izvršil samomor.

Pri zadeti rani, posebno rana nad srem, ki ni bila tako teška, da bi Verzi precej umrl, vendar pa tako huda, da je bilo Verziju nemogoče dvigniti samokres in si pogrnati kroglo v senec, je obudil prvi sum, da je bil Verzi umorjen.

St. Louis, Mo., — Trdosrčen hišni posestnik je dal sodnijskim potom postavliti na cesto Marijo McLaughlinovo in njena dva otroka, ker ni mogla plačati \$8 stanarine. McLaughlinovo je zapustil mož pred tremi tedni.

Toledo, O., 21. avgusta. — Na železniški progi so našli 40letne-

ga železarskega delavca Petra Timlerja ležati brez glave. Sodijo, da ga je povozil vlak.

Cleveland, O., 21. avgusta. — Mogoče predložiti volilem prihodnje spomlad vprašanje, da odločijo, ako naj se podaljša službena doba za župana od dveh let na štiri.

Emporia, Kans., 21. avgusta. — Skoraj tri sto ljudi lovi morilec, ki je umoril šerifa Walt Davisa. Splošno sodijo, da se skriva v gralnecju ob Eagle Creeku, kakih dvajset milj jugovzhodno od Emporije.

Wichita, Kans., 21. avgusta. — Na St. Louis & San Francisco železnici je prišel goreti vlak, ki je vozil olje. Šest voz je eksplodiralo in gorče olje se je razlilo prek bližnjih travnikov in uničilo mnogo sena.

Sterling, Colo., 21. avgusta. — Sladkorna pesa je tako dobro obrodila v severovzhodni Coloradi, da bo Amerika popolnoma neodvisna od evropskega trga.

Denver, Colo., 21. avgusta. — Novo železniško progo zgrade iz St. Francis, Kan., do Brusha, Colo., ki bo stala \$2.750.000.

Washington, 21. avgusta. — Zvezni odbor za farmerska posojila se snide dne 16. septembra v Denverju, Colo. Sestanaka se udeležijo tudi finančni tajnik Mc Adoo iz Denverja se odpelje v Omaho, Neb.

Denver, Colo. Colorado je gotovo najbolj "mokra" izmed vseh "suhih" držav. V šestih mesecih prohibicije, poslano je bilo iz sodnih držav v Colorado 88.999 zabojev in zabojev opojnih piščal. Mesto, da bi ostal denar v domači državi, pa ga pošiljajo v Wyoming, Utah in New Mexico. Tam se pa seveda veselijo coloradske suhe in — coloradskega zlata.

Za zabavo in kratek čas.

Strah. — Glej, glej, kako naš poročnik divje podi svojega konja. Gotovo ga vežba za prihodnjo dirko. — O ne! On je le svojo taččo zapazil, da ga je zato tako naglal!

Govor na dvoboju.

Poročnik: Gospod, vi ste me razjahlali. Pozivam vas na dvoboj. Moje ime je Zajec! Gospod: Tako! Potem moram prej lovsko karto dobiti!

Pomota.

Gospa stotnikova (novemu slugi): Jaz da bi šla dol? Čemu pa? Kaj vam je ukazal gospon stotnik? Sluga: Ukazal mi je naj grem gor in naj prinesem staro oglato ikatijo!

Teško razumljivo.

Podčastnik: Na povelje "razlaz" se morate kolikor mogoče na široko raztegniti. Zaponite si to. Torej, novinec Fišer, kaj bodele storili, ko zapovem "razlaz"? Fišer: Kolikor mogoče na široko se bom raztegnil.

Nikake discipline.

Strajmojster: Čujte vi šveler, čeprav sem zapovedal "pozor" pa vseeno po vašem nosu muhs pišče.

Seveda.

Prijatelj: Kam pa tako hitro? Poročnik: Moram hiteti, grem s svojo zaročenko na isprehod. O, na komaj čaka, da svetu pokaže svojo srečo.

Prva prisega vojna.

Sobarica (ljubčeku): Dragotin, ti si mi prisegel važno zvestobo, sedaj se mi pa hoče izneveriti. Vojak: Ja, vidiš dragica, jaz sem tvoji prijateljici prej prisegel, kakor tebi.

Tudi primera.

Vodnik (vojaku, ki se žalostno drži): Tepec, držiš se tako kisel, kot stara devica, kadar čita svoj — kratki list.

Natančno izvršeno.

Gospod poročnik je poslal svojega slugo s kranjim šopkom rož, neki poznani gospodini. Čez ne-

Advertisement for 'PROSVETA' newspaper. Includes logo 'Slovenska Narodna Podporne Jednota', address 'GLAVNI STAN: CHICAGO, ILLINOIS', and lists of subscribers and contributors.

Text block containing various short stories and jokes, including 'Sto li imeli očeta?', 'Tako se govori', 'Euda tema', 'Službo dobi', 'Dele dobi', 'Terre Haute', 'Naročite se na dnevnik "PROSVETA"', 'Najboljši slovenski dnevnik v Zd. državah', 'Naročnina stane za celo leto \$3.00', 'Imena, naslove in naročnino pošiljajte na sledeči naslov: UPRAVNIŠTVO "PROSVETA", 3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.'

Text block containing various short stories and jokes, including 'Sto li imeli očeta?', 'Tako se govori', 'Euda tema', 'Službo dobi', 'Dele dobi', 'Terre Haute', 'Naročite se na dnevnik "PROSVETA"', 'Najboljši slovenski dnevnik v Zd. državah', 'Naročnina stane za celo leto \$3.00', 'Imena, naslove in naročnino pošiljajte na sledeči naslov: UPRAVNIŠTVO "PROSVETA", 3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.'

Large advertisement for 'PROSVETA' newspaper. Features the title 'Naročite se na dnevnik "PROSVETA"' and detailed information about subscriptions and contact details.

EMILE ZOLA: DENAR.

Nekega večera je pa akoraj prišlo, da bi mu bila povedala. Sakard, nezadovoljen z omejenimi prostori Univerzalne banke, je bil pravkar prisilil ravnatelja, da so sklenili najeti pritličje sosedne hiše za nove pisarne, ki bi služile začasno, dokler ne sezidajo lastnega poslopja, katero je že davno zasnoval v svojih sanjah. Zopet so trgali stene in postavljali nova vrata. Medtem se je vrnila Karolina iz "Doma dela", zlovoljna zaradi nove hudobnosti, ki jo je bil izvršil Viktor. To-liko, da ni odgriznil ušesa nekemu drugemu dečku. To jo je razljutilo in v hipu je hotela, da naj zve Sakard vse in naj sam skrbi za hudobnega otroka.

"Ali bi hoteli z menoj v zgornjico?" ga je vprašala, ko sta se srečala v pritličju. "Nekaj vam imam povedati."

Ali ko sta bila zgoraj, je Karolina nenkrat izgubila ves pogum. Sakard je stal pred njo in njegova obleka je bila pokropljena z spnom, dočim se je v njegovi še vrtela misel, ki jo je malo prej zasnel, namreč, da bi bilo dobro pokriti tudi zgorišče sosedne hiše s stekleno streho. Nel — Se bo čakala nekaj časa. Nesrečni paglavci se mora prej poboljšati! In Karolina se je tresla med hipnim premišljevanjem, kako se naj zdaj izgovori.

"Hm, — povedati sem vam hotela, da bi bilo zelo pametno pokriti zgorišče s steklom. Pa ste me prehiteli! Mislila sem torej ravno to, kakor vi..."

Uredništvo in uprava lista "l' Esperance," katerega je kupil Sakard na Jantrovu priporočilo od katoliške stranke z namenom, da še bolj poudarjajo Univerzalno banko, je bila v ulici Saint-Joseph in sicer v nekem starem, temnem in vlažnem poslopju, v katerem so najeli prvo nadstropje v ozadju dvorišča. Pot do pisarne je vodila čez predsobo, v kateri je gorel plin nož in dan; na levi je bila pisarna ravnatelja, kjer je gospodaril Jantro, in zraven te pisarne je bila privatna soba, katero je rezerviral Sakard zase. Na desni strani so pa bile uredniške pisarne po vrsti: prostor glavnega urednika in sobe različnih oddelkov. Na drugi strani hodnika je bila upravniška pisarna, ki je bila zvezana z uredništvom s hodnikom za stopnicami.

Jordan, sedeč za uredniško mizo, je sklenil članek, ki ga je bil začel pisati ob zgodnji uri, ko ga ni nihče motil, in točno ob štirih je zapustil uredništvo z namenom, da poišče hišnika Dežija. Zadržal je sedel v predsobi in pri svitlu plinove svetilke — dasiravno je bil zanj lep junjaki dan — je hlastno čital borzni buletin, ki so ga bili pravkar prinesli in on ga je vsel prvi v roke.

"Povej mi, Deži, kje je šel ravnatelj v naše prostore? Ali je Jantro?"

"Da, gospod Jordan?"

Mladi mož je bil nemiren in nekaj trenotek se je obotavljal. V težkem smetljaku svojega zakonskega življenja je bil zabredel v dolgove in dasiravno je zdaj srečen, da je našel časopisa, za katerega je pisal svoje članke, je kljub temu živel v včnem strahu. Upniki so se galsi po njegovi plačli in ravno danes mora plačati nove obveznosti, če ne, mu zarubijo še tiste štiri kose pohištva, kar ga ima. Dvakrat je že vprašal ravnatelja, da bi mu dal nekaj denarja na račun njegove bodoče plače, toda zastoj. In ravnatelj je imel v svojih rokah pozivnico, da izplača njegov zaslužek grahčljivim upnikom.

Jordan se je zopet osredil in nameril korak k vratom Jantrove pisarne.

"Gospod Jantro ni sam," ga ustavi Deži.

"Tako? Kdo pa je z njim?"

"Prišel je z gospodom Sakardom in ta mi je ukazal, da ne smem pustiti nikogar v pisarno razen gospoda Hureta, katerega menda pričakuje."

Jordan se je oddahnil. Skoraj je bil vesel, da mu ni treba moledovati takoj, ker težko je prosil denarja.

"Dobro, grem pa nazaj k svojemu delu. Obvestite me, kadar bo gospod ravnatelj sam."

Deži ga pocukne za suknjo in obraz se mu je svetil veselja.

"Ali veste, da je Univerzalna banka dospela na sedemdeset in petdeset?"

Malomarno mahne Jordan z roko, kakor da bi hotel reči, da je njemu vseeno, in izginil je v uredništvu.

Sakard je hodil vsak dan po borzi v prostore časopisa in je celo imel sestanek v privatni sobi, ki jo je bil rezerviral zase zraven ravnateljeve pisarne in v kateri se je pečal s posebnimi in misterioznimi zadevami. Jantro, kateri je bil le ravnatelj lista in je pisal politične članke v dovršenem in rožnatem tonu vseučilišne, članke, ki so jih celo njegovi nasprotniki pohvalili, je bil obenem njegov skrivni agent. Sakard mu je brez skrbi poveril vsako delikatno stvar v izvršitev. Med drugimi reči mi Jantro ravnatelj izdal ogromni načrt oglaševanja Univerzalne. V ta namen je izbral in kupil deset najhujših finančnih lističev. Najboljši izmed teh lističev so bili lastnina dvomilijonih bančnih zavodov, ki so jih enostavno dajali za dva ali tri franke na leto, kar pa seveda ni zadostovalo niti za poštnino. Ali izdajateljji so pokrili stroške z denarnimi in delničnimi špekulacijami, ko so dobro pomolzi na ročnike svojih listov. Da so lahko objavljali borzne cene — srečnošne številke vsakdanje loterije — in druga tehnična pojasnila, kakršna zelo koristijo malim kapitalistom, so nabasali predale lista z različnim šmirom v obliki raznih nasvetov tikajočih se financ, ki so bili sprva pametni, toda malo po malo so prehajali v kolosalno pretiravanje, katero je na premeten način prinašalo prepast lahkovernim naročnikom. Takih lističev je bilo tiste dni v Parizu okrog tristo in med temi je izbral Jantro take, ki so najmanj lagali in vsled tega še niso sirdeli preved. Njegova naj-

večja namera je pa bila, da kupi list "Cote Financiere," kateri je imel za seboj dvajset let pošteno preteklosti; ampak ta poštenost je bila precej draga. Zato je čakal Jantro, da se Univerzalna opomore in da postane bogatejša, nakar bo lahko trobila z zaglušno godbo svojega trumfa. Jantro pa ni samo mobiliziral bataljone finančnih lističev, ki so v vsaki številki peli slavo Sakardovih finančnih operacij, temveč je tudi kupil predale v raznih političnih in leposlovnih časopisih in jih polnil z zvito prikrojjenimi vestmi in članki, ki so bili plačani od vrstice in so pomagali kovati dobro javno mnenje o Univerzalni banki. In poleg vsega tega je vodil Jantro dnevno agitacijo v listu "l' Esperance," ne kričečo agitacijo ampak lepo umerjeno in počasno borbo, ki je v obliki pojasnjevanja in diskutiranja vlekla čitatelje, dokler jih ni zadržala.

Sakard se je zapri z Jantrom v posebno sobo z namenom, da se pogovori z njim glede neke stvari. V jutranji številki lista je namreč videl članek, ki ga je spisal Huret, in ta članek je do neba poveljeval govor ministra Rogona, kateri ga je govoril prejšnji dan v zbornici. Sakarda je pograbila silna jeza in zdaj je čakal poslanca, da mu pojasni, kaj pomeni dotični članek. Ali naj ljudje mislijo, da je on v službi svojega brata? Plačuje li osebo pri listu zato, da bodo kvarili stališče lista z brezpopojnim hvalisanjem vsake kretnje njegovega brata v ministarstvu?

Jantro se je nasmehnil, ko je govoril Sakard o pokvarjenem stališču lista, toda poslušal je njegove očitke hladno in ogledoval nohte na svojih prstih, kajti ni se zavedal krivde. On, ciničen in učen mož, se ni dosti brigal za članke, ki so bili razvrščeni na prvi in drugi strani časopisa, kakor jih je uredil; njegovo zanimanje se je šele pričelo, ko je prišel do oglasov. Zdaj je bil oblečen v fino, novo obleko s tesno zapetim in elegantnim frakom v čegar gumbicji je cvetel briljantni šopek rož mešanih barv; poleti je nosil na roki lahek površnik in pozimi je bil zavil v kožuhasto vrhno suknjo, ki se ne dobi izpod petdeset frankov, dočim je cilindar na njegovi glavi sijal kakor zrcalo. Toda kljub boljšim časom so ga morili grenki spomini na prejšnje dni bede; pod svojo elegantno obleko je še čutil na sebi umazane cape nekdanjega učitelja, ki je padel iz bordoškega vseučilišča na pariško borzo, in čutil je blato, ki se po desetih letih zjedanja v kožo ne da oprati tako lahko. Zato pa je ohranil stare ponižnost tudi v sedanjih časih našopirjenega bogastva, kajti grenki spomini so ga zdajpazdaj opozorili, da še lahko pride sunek iz preteklosti. V enem letu je naredil stotisoč frankov, ali za pravil je dvakrat toliko — in nihče ni vedel kako in zakaj. Jantro ni hodil z ženskami. vsa-akor je torej imel kak star greh, kateri ga je najbrž prepolnil iz univerze. Vino ga je seveda zelo morilo, ali to je bilo tudi poprej v dneh ravščine, ko je posedal po kavarnah, medtem ko danes obiskuje zabavišča prve vrste. Pijača mu je trgala laso z glave in prevlekla njegovo lobanjo in obraz s vinčeno barvo; edino črta in pahljaji podobna brada je bila še njegova dlaka, brada čednega moža, kateri še zmiraj rad sanja.

Ko je Sakard še vedno govoril o pokvarjenem stališču lista, ga je zavrnil Jantro s primerno gesto, češ da naj utihne, ker je škoda tratiti čas za take reči. On ima na srečo bolj važne zadeve, ki mu jih lahko razloži, dokler ne pride Huret. Že nekaj časa je Jantro koval nov oglaševalni načrt. Najprvo je zasnel najhujšo okrog dvajset strani, ki naj bi opisovala vsa velika podjetja Univerzalne banke v obliki kratke novele in dramatičnega in kolikor mogoče družinskem tonu; s to novelo bi potem poplaval vsa provinca. Drugi načrt je bil, da se ustanovi agentura, ki naj bi zbirala borzne buletine in jih ponatiskovala najmanj v sto izstih; te izstibe bi potem agentura pošljala najboljšim časopisom na deželi, ki jih naj dajejo svojim naročnikom zastoj ali pa za nizko ceno. Na ta način bi imeli v rokah orožje, s katerim bi morali računati tudi najmočnejši protivni bančni zavodi. Jantro je poznal Sakarda in zato ga je rad polnil s svojimi idejami, katere je zadnji vselej odobral in končno sprejemal za svoje, dajajoč jim širo in praktično podlago, pročen jih je vresnil.

Čas je potekal in končno sta v pogovoru prišla na reguliranje denarnega sklada za oglaševanje. Več časopisov je zahtevalo dogovorjene svote, pripraviti je bilo treba buletine, ki naj zamajajo usta sovražnim bankam, in kakšno pot je treba zavzeti na javni dražbi, ko pride na prodaj četrti stran starega in zelo vplivnega časopisa Moža sta se zavedala, da mečeta denar za reklamo na vse štiri strani sveta, a pri tem sta pa ohranila popoln prezir za javnost. Ljudske množice, ki so tako radi verjele pripovedkam o borzi, zapleteni in skrivnostni, da je bilo mogoče nastaviti najbolj očitno past in vjeti mimoideče, iz katerih so potem prešli milijone — so bili za njiju, z visoko kupčijako nadarjenostjo obdarovana moža, nizkotna masa.

Medtem je sedel Jordan v uredništvu in lovil v mislih zadnjih petdeset vrstic, s katerimi bi zavrlil svoj članek. Zmotil ga je Deži, ki je prišel v pisarno.

"O, gospod Jatro je zdaj sam?"

"Ne, gospod! Jantro je še vedno v tajnem pogovoru z gospodom Sakardom, ampak Vaša so- proga je tukaj in bi rada govorila z Vami."

Ves v skrbeh je šel Jordan v predsobo. Že nekaj mesecev je tega, odkar piše članke pod svojim imenom za "l' Esperance," ko ga je iz- vohala Mechainova in od tistega časa ga nepre- stano nadleguje Bush s šestimi obveznicami po petdeset frankov, ki jih je nekdo dal krojaču. Teh tristo frankov, ki so bili na obveznicah, bi še ne- kako plačal, ali Bush je tirjal sedemdeset in trideset frankov, češ da mora plačati tudi stroške, ki so nastali z dolgom. Druga mu ni preostalo, kakor da je obljubil plačati sto frankov vsak mesec, ampak za denar je šla trda. Dom je zahteval vedno več potrebnih stvari, vsak mesec so rastle iz- datki in vrhutega ga še nadleguje prokleti dolg. Ravno v tistem času je bil v veliki krizi. (Dalje sledi).

Nova žival.

F. Milčinski.

Moja kuharica Jera je zbolela in šla domov. Ni treba nič misliti, čeprav sem samec. Svoje lastno gospodinjstvo s svojo kuhari- co imam zgolj zato, ker ljubim pri kosilu sezute čevlje: drugega veselja itak nimam na svetu. Jera je torej zbolela in šla domov, pa upam, da ni nič nevarnega. Jera je poštna žival, le to slabost ima, da me hoče spitati. Kadar me pride sestra obiskat, učiteljica je tam med Dravskimi Poljanci, vsa- kokrat se ji pohvali: "Naš gos- pod so se zredili." Drugače pro- grama nima. Meni pa je stvar zelo neljuba; imam tako službo in take stranke, da mi je večkrat iz- pregovoriti tako resno besedo o zmernosti in varnosti, sam pa tehtam 85 kil. To je zelo nepri- llično. Sicer pa je pridna in skr- bna in predno je odšla domov se zdraviti je sama še pobrigala se za namestnico.

Nova kuharica, Jerina namest- nicea, je majhna, tiha in delavna žival. Kako ji je ime, ne vem; po- vedala mi ga ni, meni pa se ne ljubi, jo ispraševati po njem. Vesel sem, da imam doma mir in da mi ni treba govoriti.

Njen pravopis je bolj slab — zabeleži namreč svoje izdatke. "Ule" je olje, "zile" je zelje, "promp" je krompir in "frtjola" je karfiola ali cvetača. Kuha približno v isti dobron kakor pi- še.

Sicer pa je prijazna: pozdravi me, kadar domov pridem. Jera ni tega nikdar storila. Morebiti ji je bilo od izpovednika prepovedano.

Bog ve, ali je moja nova žival že kdaj kod drugod kaj kuhala, ali sem tako srečen, da uživam prvence njenega delovanja na tem polju. Tako se mi zdi, kakor da hodi nova pota in zasleduje nove cilje.

Kuha v znamenju slane luže. N. pr.: Siva luža in nevesekaj je notri: to je juha.

Ali pa luža in v luži plavajo zelena peresca: to je salata.

Ali pa mrko močvirje, pišano sro iz njega nejasna telesa: to je golač.

(En pot) je postavila na mizo rjastorjavo lužo s cinki in notri ni bilo ničesar: to je bila neka omaka, pa nisem dognal kaka. Vprašati se mi ni ljubilo: vesel sem, če mi ni treba govoriti.

In vse zasoljeno! Enkrat sem ji vendar rekel: "Slišite, vsako reč preveč solite!" Zamešala mi ni, le rekla je: "Če ni slano, ni dobro!" In solila je svojo pot naprej.

Je pač individualiteta; kuha kakor ji veleva sree, ne kakor bi ugajalo občinstvu! Tolažim se: Bog ve, čemu je to dobro. Morebiti shujšam, močno bi me veselilo —

Peči tudi ne zna. Njene pečen- ke so kuhane, blede so in druge- ga nimajo okusa, nego slane so. Pričem jesti, pa ne vem, ali je od svinje, od teleta ali od govodine; le toliko vem: zanič je! Lačen grem v posteljo, tega nisem bil vajen.

Pa saj je spanje bolj zdravo, a- ko želodec ne tišči. . . .

Drugače je pridna, ne morem nič reči. In snažna je. Če pogri- nja mizo in zapazi na žlici ali na krožniku kak madež, recimo od muhe, ročno vzame žlico ali krož- nik, dahne na madež in ga odstra- ga z nohtom.

In varčna je. Rabljene zob- otrebe vse zopet nazaj spravi v posodice.

Le na hlače se ne spozna. Odtr- gal se mi je gumb, prišla ga je, pa ne tja, kjer je manjkal, ampak drugam.

Ne vem, ali tudi drugi ljudje jedo krompirjevo salato s papriko ali je to zgolj osebna niansa mo- je nove živali. In pa hrenovo o- mako z grahom notri. . . .

Jako malo jem, upam, da izda- tno shujšam.

Kako stvar, ne rečem, še sku- ha tako, kakor kuhajo drugod, n. pr. krompir, jajca; tisto jem. Klobasa pa ji je zadnjič že izpod- letela — vsaj za moj subjektivni okus. Svojeje okusa seveda ne valjujem nikomur, morebiti je bila toraj klobasa izborna, le jesti je nisem mogel.

Kombinacije ima moja nova ži- val čudne ali recimo izvirne, n. pr. mrzla gnjat in zraven gnanje z mlekom, ali pa pri govejem me- su za prikuhi hren in salata, ali pa hkratno s praženim krompir- jem še krompirjeva salata. —

Kakih pet kil, se mi zdi, sem že shujšal. Še za kakih pet bi rad, pa bi bil srečen. Tako si prihra- nim pot v Rogoško Slatino in stro- ške. Rajši novi živali par kronie priboljšam k plači. . . .

Odpodne mi je pripravila cveta- čo ali "frtjolo", kakor ona pra- vi. Našel sem jo, notri je bil za- evrt kukec ali hrošč. Jaz nisem u- čenjak, zato ne vem povedati, kake vrste je bil kukec ali hrošč; okrogel život je imel in precej- nog in velik je bil kakor leča. Tej! Kukec ali hroščev katere- koli vrste ne ljubim v cvetači, jaz ne! Rad vpoštevam vsakokar pre- pričanje in okus, zahtevam pa odločno, da se vpoštevata tudi moj okus, zlasti med mojimi štirimi stenami! Terorizirati se ne dam po novih potih in ciljih!

Vsaj dva dni ne bom nič jedel!

Pa naj bo! Ako se sedaj ne izne- bim trebuha, nikoli se ga ne bom.

Dekleta me že gledajo prijaz- nejše, mislim, da se vidim mlajši!

Vražja amola! Moja nova žival mi je zbolela. Zdravnik pravi, da ima strahovito pokvarjen želodec in da mora takoj v bolnišnico, tam ji bodo, ne vem, želodec obr- nili, nanovo tapecirali in zlikali. Majal je z glavo, očitačo me je pogledal in me vprašal, s čim sem jo pravzaprav krmil. Glej ga ded- ca, saj je ona kuhala, ne jaz. Bog- ve, ali je sploh bolna v Zelenod-

Žal mi je, da me prav sedaj za- pušča sredi mojega zdravljenja zoper debelost. . . .

Šel sem na kolodvor, da oddam pismo na prejšnjo kuharico Jero, kako ji je z zdravjem in kaj misli. Pri tej priliki pa sem se tehtal. . . .!!!

Torej tako!

Kaj naj rečen! Vsak človek ima pač svoj dar; temu se vsaka figa izpremeni v balado, drugemu vsak ugrizljaj, naj je še tako zo- prn, v mast! Jaz bi se menda re- dil, če ne bi drugoga jedel kakor zelene pajke! Devetdeset jih im- mam! Za pet kil sem se torej zre- dil, pa ob tej hrani!

Obupal bi!

Ali pa se oženil!

Na česti sem srečal gospodično Marijo, všeč mi je, ker je pamet- na, vse se lahko z njo pomeni. Fotokopirala me je. "Debeli ste! Kaj še! Šuh! ste!" je rekla. "Saj ste še vedno bolj dolgi kakor ši- roki."

Držala se je čisto modro. Tako prijaznost človeka dobro de.

Njo vzamem!

Kaj sem hotel reči — seveda, če me hoče.

Razprave iz biologije.

Boris Zarnik.

(Nadaljevanje).

O določitvi spola pri Bonellia viridis.

O silno zanimivih in jako eks- aktnih opazovanjih in poskuskih glede določitve spola pri nekem morskem črvu poroča Baltzer. Ta zoolog se že dolgo bavi s študijem gefirejev, neke jako raznolike skupine morških črvov. Po- sebno čuden je črv Bonellia. Raz- lika obeh spolov je tu naravnost neverjetna. Ženski črv je živo ze- lene barve ter ima jajčasto telo z dolgim rilecem, na čegar prodirje- nem koncu so usta. Cel črv ima dolžino 30—50 em. Moški črv ima pa komaj dolžino 5 milimetrov, brezbarven je ter ima valjčasto telo; notranji ustroj kaže pomanj kanje črva, samo spolni organi izpolnjujejo vso notranjost telesa. Redilnih organov ti črvički ne po- trebujejo, ker žive parasitično v spolnih organih, v maternici, žens- kih črvov! Bonellia leže jajca in po oploditvi se razvijejo iz njih male larve, ki imajo po celem tele- mesu migetalko ter plavajo na oko- li kakor male močelke. Kakor je Baltzer dognal, so te larve spolno popolnoma indiferentne, iz njih se morejo razviti ženski ka- kor tudi moški črvi, kakor so baš prilike. Ako je del v akvariju, v katerem so bile take larve, več odraslih samič, so se pa polago- ma razvile v ženske črve. Jako čudna bitja so nastala, ako je Baltzer pustil, da so se larve pač za nekaj časa obesila na rilec sa- mič, a jih je potem zopet ločil od ženskega črva in jih izoliral.

Ako so sedele larve le pol dneva na rilecu, so se razvili iz njih skoraj normalni ženski črvi. Če so sede- le približno en dan na rilecu, te- daj so nastala iz njih čudna dvo- spolna bitja, ki združujejo v sebi znake samice in prilikavega sam- ca! Celu serijo takih tvorb z vse- mi prehodni od normalne samice do normalnega sameca je Baltzer proizvel na ta način eksperimen- talnim potom. Čim dalje so sede- le larve na rilecu, tem bolj se pri- bližujejo po končanem razvoju samecu, čim preje jih je ločil od samice tem več ženskih lastnosti in znakov imajo nova bitja. Te prehodne tvorbe nam omogočajo popolno homologizacijo organov ženskega in moškega črva, pri slu- čaj, da je mogoče eksperimen- talnim potom dokazati nastanek homologije dveh tako različnih or- ganizmov.

Kateri činitelj odločuje, kaj se iz razvije iz indiferentne larve samec ali samica, je tu tudi po- spolnoma jasno. Samec se razvija, ako so se larve oprijele rilec; ži- lec samice torej izločuje neko stvo- plje v akcijo moške kvalitete. Da je res tako, je dokazal Baltzer na ta način, da je iz več rilecev žens- kih samice napravil ekstrakt ter gojil larve v tej tekočini. Poka- zalo se je, da deluje tak ekstrakt slično, ko da so se oprijele larve rileca samice, nastali so moški in- dividuji, torej nedvomno dokaz, da je v istini neka snov, ki jo iz- lec izločuje odlični činitelj. Ne- veda je ta činitelj le povod, da se razvije moško bitje; larve so po- votno indiferentne, one imajo la- tentne ženske in moške lastnosti, ona snov le povzroča, da pridejo moške kvalitete na površje in po- tisnejo ženske faktorje v ozadje.

O vplivu žive snovi na delovanje nekaterih encimov.

Encimi so snovi, ki vodijo živih bitjih razne kemične reak- cije, n. pr. probavo, tvorbo ma- čobe itd. Nekateri encimi se se- hajajo in delujejo vedno le v ste- nicah, encim, ki vodi razkrajajo- glikogena v jeternih stanicah po- pada tej skupini. Ako take enci- me ekstrahiramo iz stanic, tedaj je opažati, da delujejo popolno- enako kakor v življenju; funkcija teh encimov torej ni nikakoli vezana na kak drug življenjski jav, bodisi v živi stanici, bodisi v retortji, povsodi gre encimski reakcija isti tek. Nekaj malo le- kih kemičnih pojavov je pa, ka- kor najnovejša raziskavanja mladega heidelberškega fiziologa Warburga kažejo, vse drugače: zanih na živo protoplazmo; take reakcije so alkoholosno vrenje, ki ga povzročajo kvasne glivice v razkrajanjem grozdnega sladkorja v alkohol in ogljikov dioksid in pa pred vsem ena najvažnejša reakcij živih bitij, dihanje, t. j. vsprejemanje kisika ter oddajanje ogljikovega dioksida. Glede na- sa je trdil Pasteur, da vretje je navadna reakcija encimov, ne- da je razkrajanje sladkorja ve- dno; neposredno na življenjske pojave kvasnih glivice. Ta snov se je izkazal kot napačen, ko je Buchner napravil iz kvasnih gliv- vic izvleček, ki je ravno tako vz- vročal vrenje, kakor žive glivi- ce. Cimazo je narval Buchner za encim, ki ga je v kvasnem ek- straktu izoliral. Toda ipak je bil opažati neko razliko med delo- vanjem cimaze in drugih encimov. Dočim drugi encimi s enako le- tostjo delujejo, bodisi da so so- tvorjeni v živih stanicah, bodisi da jih imamo v retortji, reakcija je mrtva cimaza mnogo počasnejša sladkor kakor pa žive glivi- ce. Buchner je sicer to tako tolažil, da žive glivice vedno na no- stvarjajo nadaljnje množine cim- azima, ekstrahirana cimaza pa se ne more nadalje množiti. Tako razlika v hitrosti reakcij. To- Warburg je pokazal, da ta razli- ka ne zadene pravega, kajti ako se i prepreči, da se glivice hranijo ter tvorijo novo snov, je vendar reakcija v življenju mnogo hit- rejša kakor in vitro. Kakor že- di iz Warburgovih izražanj je poizkusov, je delovanje teh enci- mov vezano na mikroskopski us- troj žive snovi, na nje strukturo. (Dalje prihodnj).

Kratko po jedrnat. Ednoletni prostovoljci pobole- je moštvo v kolji vprico strajka- je, in reče enemu: Kar se po- vedali je popolnoma neprevično. 'Sploh pa, kakor vidim, vse narobe razumevate. Stražmojster! To se ne pove- ko na dolgo — temveč na kratko- tele!